ކަލާފާނާއި ޕިރާޑް

ކެލާ އަލީ އިބްރާހީމް މަނިކު

(336 ވަނަ އަދަދާ ގުޅޭ)

ހަމަ އެހެންމެ، ޕިރާޑް ރާއްޖޭގައި ހުރިއިރު އިންނެވި ކަލާފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ [illegible] [illegible] ޕިރާޑަށް އަޑު އިވިފައިވާކަމަށް ބުނާ ގޮތް މިބަޔާނުން އެނގިގެންދެއެވެ. ޕިރާޑްގެ މިބަޔާނުން އެނގިގެންދެއެވެ. ޕިރާޑްގެ މިބަޔާން ބައްލަވައިލައްވުމަށްޓަކައި ގެނެސްދެމެވެ.

" I have heard it said by the islanders that the trade and prosperity of the islands were never so great as when the portuguese governed there. the governor appointed by the portuguese to rulre under them as viceroy was a lord, a native of the island, and of their religion; but he did everything in the name of the Christian king who lived in the portuguese territory. This lord was grandfather to the wife of him that was king in my tim".

(ޕިރާޑް - ސ. 247)

ޕިރާޑްގެ މިދެންނެވި ބަޔާނުން ވެސް އެނގެނީ، ރާއްޖޭގައި ޕޯޗުގީޒުން ވެރިކަން ކުރިއިރު، އެމީހުންގެ ގަވަރނަރަކަށް ވައިސްރޯއިއެއްގެ ގޮތުގައި އައްޔަންކޮށްފައި ހުރި ބޮޑެއްކަމާއި، ރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިއެއްކަމާއި، އަދި ރާއްޖޭގެ މުސްލިމުންނާއި އެއްދީނުގެ މީހެއްކަމާއި، އެ ބޮޑެތި ޕިރާޑް ރާއްޖޭގައި ހުރިއިރު ހުންނެވި ރަސްގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ކާފަކަމެވެ. އެހެންކަމުން މުޙައްމަދު [illegible] [illegible] ކާފައަކީ ވެސް ޕިރާޑް އެބުނާ ވައިސްރޯއި ކަން އެނގެއެވެ.

ވީމާ ދަންނަވަންޖެހެނީ، ކަލާފާނުގެ ބައްޕައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޕިރާޑަށް އިވިފައިވާ ފަދައިން، ކަލާފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް އެ ކަލަނގެ އަދި މުޙައްމަދު [illegible] [illegible] ވެސް، [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible]، ކަލާފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި މުޙައްމަދު [illegible] [illegible]

"ޕްރިންސް" ގެ ލަގަބު ޕްރިންޗް ދިނުމާއި އެވަނީ ކޮންމެ ރަސްކަލެއްގެ ދަރިކަލަކަށް ވާތީކަމުގައެވެ ޕްރިންޗްގެ ދަރިކަލުންނާއި ކަނބަލުން އަންގަވާކަށް ނެތެވެ.

މިކަންކަން މިހެން ހުރިއިރު ވެސް، ކަލޭފާނަށް، ކަލޭފާނުގެ ނުވިއު އަވަހަށްކަނޑުލައްވަން، ކަލޭފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ޕިފުޅާއި، އަދި އެ ކަލޭގެ އަށް މުޙައްމަދު ރަސްރަސްކަލަނގެ ތަކުރު ފަސްޖެހޭ ހަރުދުވައި، އެކަމުން ނޫނާމިއްބުވޭވެއިގެތުމުން، ރާގަނޖެ ސިއްރުން އެ ދޮށުން ފުއްލަވައިގެން (އެ ދޮށުންގެ މަންމަ ދިރިއުޅުއްވާ) މާލެއާފުއްޓަން ވަޑައިގަތުމަށް ބޭކަލުން ރާއްވައިވުމާ ބޭކަލުން ޕްރިންޗް ލިޔުއްވައިވާ މި ދޮ ބައިކަލުގެ ވެސް، "ދަރުމިންސް" (the prince9) މިގޮތަށް ޕްރިންޗް ލިޔުއްވި އެވަނީ މުޙައްމަދު ރަސްރަސްކަލޭގެ ބޮޑުކަމަށެވެ. މިދެންނެވި ދޮ ބައިކަލު ވެސް މިވަނީ ޕްރިންޗްގެ ދަރިކަލުންނާ އިންގިރޭސި ބޮޑުޖަމާގައިވާ ގޮތަށެވެ.

"The prince, having framed his project, communicated the enterprise to the foreign master of arms of whom i have spoken above, and to another lord, whose father the king's father had in former days put to death, for fear lest he should rise against him, being as he was one of the most valiant lord in the kingdom : he was called Cassin Tacourou."

" Their design was that the prince and the young lord should remain in the island to carry off the queen, while the master should go on before, as he did."

(ޕްރިންޗް - ސ. 275)

ވީމާ، މިކަމުންވެސް އެނގޭ އެއްކަލަ، ކަލޭފާނުމުގެ ޕްރިންޗްގެ ހިތުގައި އުޅުނުޅުއްވާ ނުކުރުގެ، ބައެއް ސަބަބުތަކުގެ ސަބަބުންނާއި، އަދި، މުޙައްމަދު ރަސްރަސްކަލޭގެ ބޮޑުކަމުގެ މައްކަލަން ޕްރިންޗްގެ ހިތުގައި އުޅުނުޅުއްވާ ތަޖުބާއި ޤާނޫނީކަމެއްގެ ބޭނުމުގެ، ކަމުގައި އިންސާފުން ޕްރިންޗް އެއްޓަބަވައިވާ މިނޫނެވެ.

އަދި ފަހަރަ ކަލަޔޫނުޖެހޭ އެނގެނެގެ، ކަލޭފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ އަހަރު ކުރީގައި "މުޙައްމަދު ރަސްރަސްކަލޭގެ ބޮޑުކަން" ކަމަށް ޕްރިންޗް ލިޔުއްވައިވުމުން، އެ "ބޮޑުކަން" ވެސް އެއީ، ކަލޭފާނުގެ ޙިއްޔާރާ އެއީމު "ބޮޑުކަން" ފުރުއިން، މާފުޅާފުލިގެ "ބޮޑުކަމެއް" ގެ ލާދުރަރިއްކަމުކަމާ ބޮޑުކަމެއްކަން އެނގެ ގެނދުރަކަމެވެ. އަދި މުޙައްމަދު ރަސްރަސްކަލޭގެ ބޮޑުކަމުގެ އަސްލު ނަމަކީ "މުޙައްމަދު ބޮޑުކަން" ކަމަށް ވެސް ބެލެވޭވެ.

އަދި ހަމަ އެނގެނގެ، ކަލޭފާނު އެކަލޭގެ އުފާލު "ހަޔާތާ" އެ، ނަވާބަ "ދަރުކް ހާޔާތާ" އާ ކާވިންކޮށްލައްވައިގެންވައި، އެ ބޮޑުކަން "ރަސްރަސްކަލޭގެ ކަން" ދެއްކުމުން، އެކަލޭގެ

ޕިއްޖަމް އުފީ، މުޙައްމަދު ރަންނަބަނޑޭރި ތަކުރަކަން ވީއެވެ. މިހެން މިދަންނަވާ ނަންޑޭރި، މިގޮތުން، ޕިރާޑްގެ ދަތުރުނާމާގައިވާ ބަޔާން ގެންގުޅުއްވާ ގޮތުން، ޕިރާޑް ބަޔާންކުރާގޮތުގައި އެވާ، ރާއްޖޭގެ މީހުންގެ ދަރަޖައިގެ ތަރުތީބުގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގައި އެބުނާ، "ފާސްދަރާނުގެ ގޮތުންވާ މީތި މީހުން" ގެ ގިނަތީއަށް (އޮތަކުރަން ރަންނަބަނޑޭރިކަން ދެއްވުމުގެ ކުރީން) އޮތަކުރު ފޮތިގެންދާތީއެވެ. ސަބަބަކީ، މިބާރުގައި މުބާރާ ގޮތުން، އެބައެއްގެ ނަމުގެ ފަހަތުން "ތަކުރު" ހިމަނައިގެން ނަން ކިޔުއްވާކަމަން ޕިރާޑް އެބުނާ، މީތި ދަރިކަލުން (the nobles in blood) އަރިސްފައި ތިބޭ މީހުންނަކީ، ކުރީން ޕިރާޑް ލިޔުއްވައިވާ އެވާ ރާއްޖޭގައި މީހުން ތަރުތީބުކުރުމުގައިވާ ގޮތުން ނަމަ މިންވަރުނަ ދަރަޖަ ވެސް ދެއެވެ. ވުމާއެކު، އެފަދަ މީހުން ގެ ނަމަށް ގުޅުވައިގެން "ތަކުރު" ކިޔާ އުޅުނީއެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންގެ އަނބިންނަށް "ބީބިސް" (Bibis) ކިޔަނީއެވެ. ޕިރާޑްގެ ދަތުރުނާމާގައިވާ މިދަންނަވާ ބަޔާން ވެސް ގެނެސް ދެމެވެ.

" All the islanders have but a single name apiese, whithout any surname or family name, those in most common use being Mahomet, Haly, Hussum, Assan, Ibrahim, and the like; but the sake of distinction the name of their rank is added to their name: for instance, the nobles in blood add to their names Tacourou, which shows who they are, and their wives, Bybis; and besides that they add the names of the island which belongs them. "

(ޕިރާޑް - ޞ. 217)

އަދި ދަންނަވަމެވެ. ރާއްޖޭގައި މީހުންގެ ދަރަޖައިގެ ތަރުތީބުކުރެވިފައިވާ ގޮތް ބަލަގޮތުން ޕިރާޑްގެ ދަތުރުނާމާގެ - ޞ. 208، 209 ގައި ވާ ޕިރާޑްގެ ބަޔާންކުރުމުގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުން ނަމަ "ޕްރިންސެސް" (Princes) އަށް ކިޔަނީ "ކަލާންސް" (Calans) ކަމާއި، "ޕްރިންސެސެސް" (Pinesses) އަށް ކިޔަނީ "ކަމަނާޒް" (Camenaz) ކަން އެނގެއެވެ. ވުމާއެކު، ކަލޭފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ އަޅަކީ ޕްރިންސެސެއް ކަމަށް ވާނަމަ، "މުޙައްމަދު ރަންނަބަނޑޭރި" ގެ ފަހަތުން "ތަކުރު" އިތުރުކޮށްގެން "މުޙައްމަދު ރަންނަބަނޑޭރި ތަކުރު" ކިޔާނެކަމަކަށް ގުޅުއްވާފައިވެއެވެ. ވުމާއެކު، މުޙައްމަދު ރަންނަބަނޑޭރި ތަކުރަކީ "ޕްރިންސެސް" އެއްކަމަކަށް ޕިރާޑް ލިޔުއްވައި އޮވެނީ، ނަމު ޕިރާޑް އެނގޭ

ދަތުރުކުރާތަނުގައި ބަނދަރުކޮށްލުމާ ހަމަކަށާއި، އުސޫލުތަކާ ވަރަށް މުޅިން ޚިލާފުކަމުން ބަލަންޖެހެއެވެ.

ޑަޗުގެ ދަތުރުނާމާ ލިޔުއްވުން އައިގޮތް : —

ކޮރނޮލިސް ދަންނަވާފައި ވާނީ ފަދައިން ޑަޗުގެ ދަތުރުނާމާގެ ތިން އެޖެންސީއެއް ޑަޗުގެ ކަނޑުމަތީގައި ސަރަޙައްދުތަކުގައި ވެއެވެ. އަދި ޑަޗު މަރުވެތި އެމެރި ކަނޑާރު ފަރުން 1679 ވަނަ އަހަރު ޑަޗުގެ ދަތުރުނާމާގެ ހަމަރު ވަނަ އެޖެންސީއަށް ވުރެ ވަކި ހުރި ޑަރޯނުގައި ސަރަޙައްދުތަކުގައި ވެއެވެ. އަދި ޑަޗުގެ ދަތުރުނާމާގެ އަސްލުހަރުގެ އެޖެންސީން ވުރެ ގިނައެވެ. ވީމުއްކަ، ޑަޗުގެ ދަތުރުނާމާގެ މައްޗަށް ފާޑުކިޔުމުގެ ނަޒަރަކުން ބަލައިލާ މީހަކަށް، އެ ދަތުރުނާމާ ލިޔުއްވުން އަހުލުވެރިވާ ގޮތަކީ ކަށަވަރުކޮށް ބަލައިލުމަކީ ވުރެ ކަންމުހިންމު ކަރުނަޖެހެނީ ކަމެއްކަމުގައި ދެކެމެވެ.

ފަރަންސޭސިވިލާތުގެ ސޭން މާލޭއިން 18 މޭއި 1601 ގައި "ކޯބިން" ކިޔާ ނަވުގައި ފްރާންސްއާ ޑަޗު ފަރަތިގެން ދަތުރުކުރަމުން އަސްނޭނިކޮލޭ، އެ ނަމު ބަ. އޮކްޓޫ ގައިދު ފަރަތް 02 ޖުލައި 1602 ގައި އުރިގެން، ދިމާލު ސަބަބުތަކާކުރު ޑަޗު ރާއްޖޭގައި މުޖުކަންފައި، ކަލާފާނު ސަރިދުމުކަން ފަށް، މަލާބަރީނުގެ ގަރާބަކުން އެނގޭ ފްރަންސެން ދިޔަކަމުންވަނީ 1607 ވަނައަހަރުގެ ފެބްރުއަރީ މަހުގެ ތިރީސައިކަމަށް ވަނަމަ، އެނގޭތަން ރާއްޖޭގައި ހުރިކަރުވެފައި އޮވަނީ، 4 އަހަރާ 7 މަހާ ދުވަސްކަޅުވެވެ.

ނަމަވެސް ރާއްޖޭއިން ފްރަންސެން (އޮބަން މިޝަނުގައި، އެޖެމިގެޔަން އުދެން ޖެހުމަށްފަހު) އެނގޭ އުފަން ރައްކަލުވާ ފަރަންސޭސި ވިލާތުގެ ލަފާލަން އެނގޭތަން ދުވެނުކަމުން ވަނީ ރާއްޖޭއިން އެނގޭ ފުރިމާ 4 އަހަރެއްހާ ދުވަސް ފަހުން، 16 ފެބްރުއަރީ 1611 ގައެވެ. ވީމާއްކަ، ޑަޗުން މިދަތުރުގައި އެނގޭ ރަށުން ބޭރުގައި ހުރިވުގެން އެދިރިއި 9 އަހަރާ 8 މަހާ 28 ދުވަހެވެ.

ފުރަތަމަ އެޖެންސީ:-

ފްރަންސުއާ ޑަޗު އެނގޭ ގޮތުމަން އަސްޓްރޭލިޔާ، އެނގޭ އަމިއްލަ ރައްކާކުރެއްވި ލަފާތަކުގައި ކުޅެ ދުވަސްކޮޅެއް މުޖުކަންލުމަން ފަހު ޑަޗު ދިރިއި ޑޮރިހަން ކަމަން ފްރަންސެވެ. ހަމަ އެ އަހަރު (1611) ވަނަ އަހަރު) އެނގޭ ފޮތުގެ (ދަތުރުނާމާގެ) ފުރަތަމަ އެޖެންސީ އޮތީގައި އެނގޭ ނެރުނުކަމަން ވެއެވެ.

(ނުނިމުނު)